

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

SMERNICA ZA DOKAZOVANJE POGOJEV ZA ODVZEM VOLKA IZ NARAVE Z ODSTRELOM

Ljubljana, maj 2020

Smernico je pripravila delovna skupina, imenovana na seji Strokovne skupine za upravljanje z velikimi zvermi v Republiki Sloveniji dne 29.11.2019

1. NAMEN SMERNICE

Namen te smernice je podati skupna praktična napotila za pripravo vlog, pripravo strokovnih mnenj in dovoljevanje odvzema volkov iz narave z odstrelom skladno s predpisi, ki urejajo ohranjanje narave.

Cilj smernice je tudi odpravljanje nezadostnega razumevanja možnosti in potrebnih pogojev za uveljavljanje izjem po Uredbi o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14, 64/16 in 62/19, v nadaljnjem besedilu: Uredba) in odpravo nepravilnosti oziroma pomanjkljivosti, ki so bile v zvezi s tem ugotovljene v slovenski in evropski sodni praksi.

Smernica naj tako služi kot gradivo, ki bo v pomoč pripravljavcem strokovnih mnenj in vlagateljem vlog v smislu priprave boljših utemeljitev in dokazovanja izpolnjevanja pogojev, pod katerimi je dovoljen odzem. Cilj smernice je tako, da bo Agencija RS za okolje, ki je pristojna za izdajo dovoljenj za odzem, prejela popolne vloge in strokovne utemeljitve v mnenjih, da bi lahko na ta način hitreje in učinkoviteje odločala v postopkih.

Predmetna smernica ni pravno zavezujoča ter se bo redno pregledovala in posodabljala, pri čemer se bodo upoštevali novi podatki, pridobljene izkušnje na terenu ter napredek tehnike.

Smernica se lahko smiselno uporablja tudi za druge zavarovane vrste živali, pri čemer je treba pri utemeljevanju izpolnjevanja pogojev upoštevati posebnosti, ki veljajo za vsako od njih.

Vsebina te smernice ne prejudicira in ne more prevladati nad usmeritvami v vsakokrat veljavnem tehničnem usmeritvenem dokumentu o strogem varstvu vrst v interesu skupnosti po Direktivi o habitatih¹.

2. PRAVNE PODLAGE

- Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg in 31/18)
- Zakon o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 – odl. US, 17/08, 46/14 – ZON-C in 31/18)
- Zakon o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 24/06 – uradno prečiščeno besedilo, 105/06 – ZUS-1, 126/07, 65/08, 8/10 in 82/13)
- Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14, 64/16 in 62/19)
- Direktiva 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic (UL L št. 20 z dne 26. 1. 2010, str. 7), zadnjič spremenjene z Uredbo (EU) 2019/1010 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. junija 2019 o uskladitvi obveznosti poročanja na področju zakonodaje, povezane z okoljem, ter spremembi uredb (ES) št. 166/2006 in (EU) št. 995/2010 Evropskega parlamenta in Sveta, direktiv 2002/49/ES, 2004/35/ES, 2007/2/ES, 2009/147/ES in 2010/63/EU Evropskega parlamenta in Sveta, uredb Sveta (ES) št. 338/97 in (ES) št. 2173/2005 ter Direktive Sveta 86/278/EGS (UL L št. 170 z dne 25. 6. 2019, str. 115) (v nadaljnjem besedilu: Direktiva o habitatih) in judikati Sodišča EU
- Pravilnik o primernih načinih varovanja premoženja in vrstah ukrepov za preprečitev nadaljnje škode na premoženju (Uradni list RS, št. 74/05)
- Navodilo za ravnanja v zadevah uveljavljanja odškodninskih zahtevkov za škodo, ki so jo povzročile živali zavarovanih prosto živečih vrst (<https://www.arso.gov.si>)
- Strategija ohranjanja volka (*Canis lupus*) v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim (Vlada RS, 35602-1/2009/4, 24. 9. 2009).

¹ V času sprejema te smernice je veljaven tehnični usmeritveni dokument iz februarja 2007 https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/pdf/guidance_en.pdf

3. PRAVNO FORMALNE ZAHTEVE ZA IZDAJO DOVOLJENJA

Dovoljenje za odvzem volka izda Agencija Republike Slovenije za okolje na podlagi 7. člena Uredbe. Dovoljenje za odvzem volka izda Agencija Republike Slovenije za okolje po uradni dolžnosti ali na podlagi vloge, za največ pet let. V primeru, da se zahteva odvzem volka z vlogo, mora biti ta formalno popolna in vsebovati vse predpisane sestavine, določene v 9. členu Uredbe, hkrati pa tudi zadostno vsebinsko utemeljitev glede vseh predpisanih pogojev.

Vloga mora vsebovati:

- ime in priimek fizične osebe ali firmo pravne osebe, ki želi pridobiti dovoljenje iz 7. člena Uredbe,
- rojstni datum in stalno ali začasno prebivališče fizične osebe ali sedež pravne osebe ter ime in priimek odgovorne osebe in, če je to potrebno, vseh izvrševalcev ravnanj, če ravnanje izvršuje več oseb,
- ravnanje iz 5. člena Uredbe in razlog za odvzem iz narave iz prvega odstavka 7. člena Uredbe z utemeljitvijo,
- utemeljitev predhodno izvedenih preventivnih zaščitnih ali drugih ukrepov za razloge iz prve in druge alineje prvega odstavka 7. člena Uredbe,
- vrsto in podvrsto, ter največje predvideno število živali, na katerih se bodo izvajali posegi, s katerimi se lahko poškodujejo, zastropijo, usmrtijo, odvzamejo iz narave, lovijo, ujamejo ali vznemirijo,
- predvideno časovno obdobje ravnanja iz 5. člena Uredbe,
- predvideno geografsko območje ravnanja iz 5. člena Uredbe,
- predvidena sredstva oziroma načini, s katerimi se izvršijo ravnanja iz 5. člena Uredbe.

Kot utemeljitev razloga za odvzem iz narave zavarovane živali mora vloga vsebovati tudi druga dokazna gradiva, kot so: različna strokovna mnenja, zapisniki o nastanku škode, ocene izvedencev ipd..

Dovoljenje za odvzem iz narave z odstrelom zavarovane vrste se lahko izda ob izpolnjevanju naslednjih pogojev, ki jih določa trenutno veljavna Uredba:

(1) da ni druge zadovoljive možnosti,

(2) da ta ravnanja ne škodujejo ohranitvi ugodnega stanja populacije,

(3) da gre za enega od naslednjih razlogov:

- zagotavljanje koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov,
- preprečitev resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju,
- zagotavljanje zdravja in varnosti ljudi, vključno z zračno varnostjo ali zaradi drugih nujnih razlogov prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje,
- doseljevanje ali ponovno naseljevanje živali, vključno z gojenjem za namene doseljevanja ali ponovnega naseljevanja,
- selektivno in omejeno ujetje, opremljanje z oznakami ter oddajniki ali poseg, ki lahko povzroči poškodovanje, ali odvzem živali za namene raziskovanja,
- selektivno in omejeno ujetje ali odvzem živali za namene izobraževanja, ali
- selektivni in omejen odvzem nekaterih živali iz narave pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu.

Dovoljenje se izda na podlagi strokovnega mnenja Zavoda za gozdove Slovenije, mnenje pa mora vsebovati tudi priloženo pisno stališče Zavoda Republike Slovenije za varstvo narave organizacije, pristojne za ohranjanje narave.

V predmetni smernici so razdelani samo najpogostejši nameni oziroma razlogi za izdajo dovoljenja, kar ne izključuje možnosti, da vlagatelj ob razpolaganju z zadostnimi dokazi utemeljuje tudi katerikoli drug razlog za odstrel, ki ga predvideva Uredba.

4. DOKAZOVANJE POGOJEV ZA IZDAJO DOVOLJENJA

Pri dokazovanju izpolnjevanja pogojev za odstrel bi morala biti stopnja zahtevanega dokaznega standarda glede na namen Uredbe odvisna predvsem od stanja populacije zadevne vrste, njenega stanja ohranjenosti in njenih bioloških značilnosti.

V okviru dokazovanja izpolnjevanja pogojev je treba jasno identificirati razlog za odstrel, ki mora biti skrajna možnost. Zahteva se strokovne dokaze in prepričljive podatke. V primerih strokovnega dvoma je treba uporabiti načelo previdnosti, še posebno v povezavi z dokazovanjem ugodnega stanja vrste.

Za izdajo dovoljenja za odstrel mora biti izkazana izpolnjenost predpisanih pogojev, zato morajo biti tako vloga in odločitve dobro utemeljene.

4.1. Prvi test: Razlogi za odstrel

4.1.1 Identifikacija volka kot povzročitelja konflikta

Najpogostejši razlog za oddajo vloge za odstopanje od strogega režima varovanja zavarovane vrste pri volku so konfliktna situacije. V tem kontekstu je treba dokazati, da je volk res povzročitelj in da ni morebiti škoda oz. konflikt nastal zaradi denimo psov, šakala ali drugih vrst.

V postopku uveljavljanja odškodnine se to npr. dokazuje v skladu Navodilom za ravnanja v zadevah uveljavljanja odškodninskih zahtevkov za škodo, ki so jo povzročile živali zavarovanih prosto živečih vrst.

4.1.2. Razlogi za odstrel

Pogoj za izdajo dovoljenja je izkazan in dokazan obstoj ali dovolj velika verjetnost obstoja razloga za odstrel volka, ki jih predvideva Uredba. Obstajati mora dovolj velika verjetnost, da bo z odstrelom ciljanega osebk ali osebkov problem v prihodnje preprečen. Pomembno je poudariti, da mora vlagatelj sam utemeljiti razlog za odstrel, saj pristojne strokovne organizacije zgolj podajo svoje mnenje glede predlaganih podatkov in strokovnih dokazov, podanih v vlagateljevi argumentaciji za odstrel.

4.1.2.1. Preprečitev resne škode

Razlog za odstrel je lahko preprečitev resne škode na premoženju, kot določa Uredba v drugi alineji prvega odstavka 7. člena². Volk najpogosteje povzroča škodo na rejnih živalih. Pogoj za izdajo dovoljenja je nastanek resne škode ali obstoj dovolj velike stopnje verjetnosti, da bo resna škoda nastala. Ob tem morajo biti podani tudi drugi pogoji iz trojnega testa, ki so opredeljeni v tej smernici, zlasti obstoj drugih zadovoljivih možnosti in ugodno stanje vrste.

Presoja resne škode iz razlage Direktive o habitatih Sodišča EU, da cilj direktive ni preprečitev manjše škode in da se »neprijetnosti in običajno poslovno tveganje« ne more šteti kot resna škoda, predstavlja le zelo ohlapen okvir za ugotavljanje resne škode. Zato so v nadaljevanju podani nekateri konkretniji pogoji za ugotavljanje resne škode, upoštevajoč okoliščine v posameznem primeru.

Poleg vsebinskega vidika je pomemben tudi postopkovni vidik izdaje odločbe oziroma dovoljenja. Dejstvo, da obstaja nevarnost resne škode v smislu nevarnosti za premoženje večje vrednosti, ki je izkazano že z visoko stopnjo verjetnosti, namreč v skladu s 144. členom Zakona o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 24/06 – uradno prečiščeno besedilo, 105/06 – ZUS-1, 126/07, 65/08, 8/10 in 82/13, v nadaljnjem besedilu: ZUP) omogoča tudi izdajo dovoljenja po skrajšanem

² razlog preprečitve resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju

postopku, kot nujni ukrep v javnem interesu, ki ga ni mogoče odlagati. Če gre za nujne ukrepe v javnem interesu, ki jih ni mogoče odlagati, pritožba pa na podlagi ZUP ne zadrži izvršitve, se tudi lahko ugotovi izvršljivost dovoljenja in določi način njegove izvršbe v izreku, ki naj se izvrši (tretji odstavek 290. člena ZUP). Kadar gre za nujne ukrepe v javnem interesu po 4. točki prvega odstavka 144. člena ZUP, lahko pristojni organ odloči tudi ustno (prvi odstavek 211. člena ZUP).

Premoženje večje vrednosti kot "nedoločena vrednostna količina" je odvisno od vsakega konkretnega primera posebej. Če se volk na primer nahaja na območju, kjer je večje število drobnice in drugih domačih živali, ki so lahko njegov plen, je verjetnost, da bi prišlo do nevarnosti za premoženje večje vrednosti, bolj izkazana in s tem tudi nujnost ukrepanja, kot pa v primeru, da se volk nahaja na teritoriju, kjer ni takšne vrste kmetijske dejavnosti. Verjetnost, da bi prišlo do nevarnosti za premoženje večje vrednosti, je toliko bolj izkazana na območju, kjer se večje število rejcev z navedeno kmetijsko dejavnostjo ukvarja kot s pretežno dejavnostjo ali z edino oziroma glavno dejavnostjo in jim to predstavlja pglavitni vir njihovih dohodkov. Pri tem je potrebno kot premoženje vrednostno šteti ne samo živali, ki so ogrožene zaradi nevarnosti napada volka ampak tudi dohodek, ki ga oseba, ki se ukvarja z živinorejo, od tega pridobiva in v zvezi s tem upoštevati škodo, ki bi navedenim lahko zaradi tega nastala, kar bi celo lahko ogrozilo preživljanje njih in njihovih družinskih članov.

Okvirno lahko nastane resna škoda, ko se v obdobju do 3 mesecev na območju prisotnosti določenega tropa zgodijo 3 napadi na večje pašne živali ali 9 napadov na drobnico (ti napadi se lahko zgodijo pri enem rejcu ali pri desetih različnih). Poleg tega se upoštevajo še ostali pogoji za izdajo dovoljenja in drugi dejavniki v specifičnem primeru (npr. število rejnih živali na obravnavanem območju, prisotnost ogroženih avtohtonih pasem, druge specifikke območja itd.).

Pri dokazovanju resne škode to ne pomeni samo nastale čiste premoženjske škode, ampak lahko vključuje tudi dokazljivo nematerialno škodo³, kratkoročne in dolgoročne izgube in stroške. Resna škoda se lahko nanaša na materialno škodo na posameznem kmetijskem gospodarstvu, škodo pri pašnih skupnostih na območjih, kjer živali pase več lastnikov, škodo na plemenskih tropih, na avtohtonih pasmah ipd. Za opredelitev resnosti škode je torej relevantna tako škoda na vseh pašnikih enega lastnika, kakor tudi pašne skupnosti ali celo občine (kadar npr. poda vlogo občina), celo škoda na pašnikih na območju življenjskega prostora posameznega tropa volkov.

Pri tem se je smiselno opredeliti tudi do načina paše, tradicije pašništva na posameznem območju, pomena te gospodarske dejavnosti na območju, navedbo morebitne vključitve v Program razvoja podeželja in zahtev, povezanih s temi ukrepi, ki se odražajo v načinu varovanja pašnih živali.

Če resna škoda še ni nastala, trendi pa kažejo na visoko stopnjo verjetnosti, da bo do tega prišlo, se lahko odstrel utemelji z veliko verjetnostjo nastanka resne škode v prihodnosti, vendar je treba to škodo napovedati in jo utemeljiti, podpreti s podatki s terena in strokovnimi dokazi. Npr. utemeljevati je treba, da če volk napada kljub primerni, funkcionalni in učinkoviti zaščiti, razen če ta zaščita v določenih okoliščinah ni mogoča, razumna, izvedljiva in primerna (gl. 2. test). Premagovanje primerne, funkcionalne in učinkovite zaščite namreč pomeni, da se je volk že naučil premagovati zaščitne ukrepe in da to znanje prenaša naprej v tropu ter da bo učenje na ta način povečalo nastajanje škode do te mere, da bodo nastali škodni učinki na širšem območju. Prognoza bodoče škode poleg že opisanih vključuje tudi naslednje parametre: pogostost premagovanja zaščitnih ukrepov, časovna povezljivost posameznih napadov in prostorska soodvisnost posameznih napadov. Glede na razmere je treba pri prognozi in argumentaciji upoštevati tudi obseg škode, ki je že nastala oziroma primerjavo s preteklo pašno sezono.

V okviru dokazovanja razlogov iz prejšnjega odstavka je treba seveda zaradi že omenjenega, povezanega pogoja izključitve drugih zadovoljivih možnosti dokazati, da so lastniki na konkretnih zemljiščih nastanka škode sicer izvajali vse potrebne in priporočljive zaščitne ukrepe ali pa, da ti niso

³ Morebitno upoštevane nematerialne škode pri dovolitvi odstrela ne prejudicira priznavanja škode na podlagi odškodninskih zahtevkov

izvedljivi - prognoza nastajanja resne škodne ogroženosti se brez izpolnitve tega predpogoja ne more izvajati. Pri tem pogoju se morajo torej že upoštevati tudi druge zadovoljive možnosti (podrobnejša razdelava kasneje v poglavju 4.2. smernice).

Pri utemeljevanju se je smiselno treba opredeliti tudi do:

- velikosti območja, ki se obravnava (km²),
- velikosti pašnikov (ha), kjer je nastala škoda oziroma če se utemeljitev resne škode opira na prognozo škode, pašnikov, kjer se predvideva, da bo škoda nastala,
- staleža drobnice, goveda ter konjev (primerjalno za daljše časovno obdobje – kaj se dogaja časovno z drobnico in kopitarji) na posameznem kmetijskem gospodarstvu, koliko teh živali je vključenih v posebne programe ohranjanja, koliko jih je vključenih v rejske programe, koliko jih pripada avtohtonim ali tradicionalnim pasmam, koliko teh je ogroženih...,
- števila kmetijskih gospodarstev na obravnavanem območju, delež gospodarstev, ki jim kmetijstvo predstavlja edini vir dohodka,
- stanja poseljenosti, geografskih danosti,
- staleža drobnice, goveda ter konjev v Sloveniji,
- obsega škode na avtohtonih in tradicionalnih pasmah (v rejskih programih je 9 pasem drobnice): Po podatkih SiSTAT za leto 2018 je bilo 109.832 registriranih ovc in 24.710 registriranih koz, od tega 18.738 vpisanih ovc in koz v posamezne rodovniške knjige (stanje november 2019); 5.378 avtohtone jezersko-solčavske ovce, 4.105 tradicionalne oplemenjene jezersko-solčavske ovce, 2.706 avtohtone bovške ovce, 953 oplemenjene bovške ovce, 1.072 avtohtone belokranjske pramenke, 886 avtohtone istrske pramenke, 784 tradicionalne slovenske sanske koze, 1.007 tradicionalne slovenske srnaste koze, 1.006 burske koze in 841 avtohtone drežniške koze.
 - škoda na plemenskih ovcah in kozah, vseh plemenicah in mlajših (kozlički, jagneta), še nelicenciranih potomcih plemenskih staršev,
 - škoda na ogroženih avtohtonih pasmah (drežniška koza, jezersko-solčavska ovca, bovška ovca, istrska pramenka, belokranjska pramenka),
 - škoda glede na namen reje (KMG MID) razvojni cilji kmetovanja,
 - upoštevanje stopnje ogroženosti avtohtone pasme po FAO.

4.1.2.2. Zagotavljanje koristi varstva živalskih vrst - križanci

Uredba v prvi alineji prvega odstavka 7. člena dovoljuje tudi odvzem zavarovanih vrst zaradi zagotavljanja koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov.

Pojav križancev med volkom in psom pomeni tveganje za populacijo volkov in je tudi po kriterijih mednarodnih naravovarstvenih organizacij eden od dejavnikov, ki lahko utemeljijo uvrstitev vrste med ogrožene ali ranljive. Preprečevanje hibridizacije zavarovanih vrst je tudi eden izmed ciljev Bernske konvencije, katere podpisnica je Slovenija.

Za osebke, za katere se z dovolj visoko stopnjo verjetnosti (najbolj nedvoumno z genetsko analizo) ugotovi, da so križanci med volkom in domačim psom, je strokovno utemeljeno, da jih je treba odstraniti iz populacije z namenom ohranjanja biodiverzitete oziroma zaščite naravno prisotnih živalskih vrst.

4.1.2.3. Zagotavljanje zdravja in varnosti ljudi – neplašni volkovi

Odstrel volka se lahko utemelji tudi na podlagi tretje alineje prvega odstavka 7. člena Uredbe, ki govori o zagotavljanju zdravja in varnosti ljudi. Konkretno so to lahko v izjemnih primerih tudi neplašni volkovi, ki bi utegnili biti človeku nevarni. Volkovi so prilagodljive in inteligentne živali in so se sposobni vesti zelo različno, odvisno od osebnosti volka, zdravstvenega stanja volka, situacije in izkušenj.

Nevarnost napada volka na človeka je izredno majhna. Čeprav vsako leto pride do več sto srečanj med volkovi in ljudmi, v Sloveniji ne beležimo nobenega potrjenega primera, da bi volk poškodoval človeka.

V določenih primerih je volk lahko nevaren za ljudi, npr. živali s steklino ali v zelo redkih primerih živali, ki so iz različnih razlogov spremenile način vedenja.

Ne glede na vzroke za morebitno drugačno obnašanje volka je treba pri oceni, kdaj se lahko utemelji odstrel volka zaradi njegove potencialne nevarnosti za človeka, upoštevati, preveriti in dokumentirati razloge za odklon od normalnega obnašanja volka npr. zaradi že navedene oboletosti s steklino ipd..

Obstajata dve vrsti situacij, v katerih ljudje občutijo strah ob prisotnosti volkov: 1. situacije, ko se pričakovanja ljudi glede tega, kaj pomeni normalno vedenje volkov, razlikujejo od dejanskega vedenja volkov; 2. situacije, ko volkovi dejansko reagirajo agresivno. Slednje situacije so zelo redke in v večini primerov ljudem volk dejansko ni nevaren. Volkovi zelo redko razvijejo takšno vedenje, ki bi ogrožalo varnost ljudi.

V Evropi večinoma volkovi živijo v kulturni krajini, zato je večina volčjih teritorijev fragmentirana s cestami in naselji. Za prostoživeče živali v takšni krajini je določena prilagoditev na prisotnost ljudi, človeških struktur in aktivnosti ključna. Prostoživeče živali se navadno izogibajo direktnemu stiku z ljudmi, vendar se ne morejo izogniti vsem človeškim strukturam, ker so del njihovega okolja. Za volkove v Evropi je normalno in neizogibno, da se občasno približajo ali prečkajo naselje ponoči, da iščejo hrano na obronkih vasi ali se občasno sprehodijo na vidni razdalji hiš podnevi ter tudi, da se srečajo z ljudmi.

TERMINOLOGIJA

Habitucija: proces učenja, v katerem se žival navadi na ponavljajoč dražljaj, ki pa nima pozitivnih ali negativnih posledic. Habituirani volkovi so se naučili, da jim ljudje ne predstavljajo grožnje in so se zato navadili na njihovo prisotnost. Habitucija ni problematična, kadar volkovi tolerirajo prisotnost ljudi, zgradb, vozil in človeško aktivnost na določeni razdalji, dokler ne izkažejo neposrednega zanimanja za ljudi. Določena mera habitucije je nujno potrebna za prostoživeče živali v evropski kulturni krajini. **Močna habitucija**, kadar volkovi tolerirajo neposredno bližino ljudi, lahko postane problematična, če se pojavlja v kombinaciji z agresivnim vedenjem.

Bližnja srečanja: srečanja med volkom in človekom na manj kot 30 m razdalje. Volk mora jasno prepoznati, da gre za človeka. Sem ne šteje na primer, prisotnost človeka v avtu ali hiši. Večina bližnjih srečanj se konča tako, da se volk takoj umakne. Situacije, ko volkovi tolerirajo ljudi na razdalji manj kot 30 m, ne da bi zbežali, lahko nakazujejo na močno habitucijo ali na pozitivno pogojevanje. Študije so pokazale, da se na splošno volkovi umaknejo takoj, ko se približajo ljudem na razdaljo 30 m, po drugi strani pa je to maksimalna razdalja za uporabo odvračal.

Pozitivno pogojevanje: kadar se določeno vedenje okrepi zaradi pozitivnega dražljaja. Pozitivni dražljaj je lahko hrana, zanimiv predmet ali samo prijetna izkušnja (npr. igranje). Pogojevanje s hrano je vrsta pozitivnega pogojevanja, ko žival poveže prisotnost ljudi z dostopnostjo hrane.

Negativno pogojevanje: kadar je določeno vedenje povezano z negativno izkušnjo. Posledično se žival takšnemu vedenju izogiba. Kadar je konfliktno vedenje volka vezano izključno na točno določeno lokacijo, lahko negativno pogojevanje dosežemo z uporabo odvračal.

Neplašni volk: je volk, ki tolerira prisotnost ljudi, ali pa se ljudem celo aktivno približa, na razdalji manj kot 30 m. Predpogoj za neplašno vedenje je močna habitucija. Neplašno vedenje je lahko povezano in ojačano s pozitivnim pogojevanjem.

Volk, ki tolerira hiše: Volkove, ki se jih videva v bližini poseljenih stavb, se pogosto smatra kot neplašne. Vendar je treba razlikovati med situacijami, ko volk jasno prepozna človeka na kratko razdaljo in med situacijami, ko se volk približa hiši, vendar se ne zaveda prisotnosti ljudi in tega, da je bil opazen.

RAVNANJE Z NEPLAŠNIMI VOLKOVI

Preventiva: Pomembno je, da volkovi ne postanejo močno habituirani na ljudi. Ljudje naj se volkovom ne približujejo in jih ne hranijo.

Dokumentiranje: Pojavljanje neplašnih volkov ali volkov, ki tolerirajo hiše, naj se dokumentira. Vsako poročanje o neplašnih volkovi naj na terenu preverijo strokovnjaki.

Intervencije: V zgodnjih fazah razvoja neplašnega vedenja je ključno odstranjevanje atraktantov. Če atraktantov ne najdemo, ali če njihova odstranitev ne vpliva na vedenje volka, lahko uporabimo odvračala. Uporaba odvračal, ravnanje z atraktanti in učinki teh ukrepov naj bodo dokumentirani. Zadnja uporabljena možnost je odstranitev (odstrel) volka.

Informiranje: Javnost je treba informirati od samega začetka o tem, kako se volkovi vedejo, in o uporabi ukrepov. Pomembno je poudariti, da prisotnost volkov v današnji kulturni krajini sama po sebi ne pomeni problematičnega vedenja volkov oziroma tveganja za varnost ljudi, ampak da predstavlja sposobnost vrste na prilagajanje razmeram v okolju.

Tabela: Presoja vedenja volkov in tveganja, ki ga tako vedenje predstavlja za varnost ljudi s priporočili za ukrepanje.

Vedenje volka	Presoja/ ocena	Priporočila za ukrepanje
Volk se ponoči giblje v bližini naselja oziroma hiš.	Ni nevarno.	Ni potrebe po ukrepanju.
Volk se podnevi giblje na vidni razdalji od naselja oziroma hiš.	Ni nevarno.	Ni potrebe po ukrepanju.
Volk ne zbeži takoj, ko zagleda vozilo ali človeka, ampak se ustavi in opazuje.	Ni nevarno.	Ni potrebe po ukrepanju.
Volka ljudje videvajo v daljšem časovnem obdobju na razdalji manj kot 30m od hiš, v katerih prebivajo ljudje.	Potrebna je pozornost. Obstaja možnost močne habituacije oziroma pozitivnega pogojevanja.	Situacijo je treba analizirati. Poiskati in odstraniti je treba atraktante. Možna uporaba ukrepov za odganjanje.
Volk dovoli ljudem, da se mu približajo na manj kot 30 m, taki dogodki pa se ponavljajo.	Potrebna je pozornost. Situacija nakazuje na močno habituacijo in možnost pozitivnega pogojevanja.	Situacijo je treba analizirati. Možna uporaba ukrepov za odganjanje.
Volk se samoiniciativno približa ljudem na manj kot 30 m, taki dogodki pa se ponavljajo.	Potrebna je pozornost, situacija je lahko kritična. Obstaja možnost napada na človeka.	V primeru, ko je ravnanje volka omejeno na točno določeno lokacijo, je možna uporaba ukrepov za odganjanje. V nasprotnem primeru ali če odganjanje ne zadostuje, naj se volka odstrani.
Volk napade ali poškoduje človeka, ne da bi bil napad izzvan.	Nevarno.	Odstranitev volka.

Povzeto po: Large Carnivore Initiative for Europe (2019). Policy Support Statements of the Large Carnivore Initiative for Europe. Management of bold wolves. (http://www2.nina.no/lcie_new/pdf/636870453845842163_PPS_bold%20wolves.pdf, 30. 7. 2019)

4.2. Drugi test: Druge zadovoljive možnosti

Ob ugotavljanju razlogov za odstrel je treba vedno povezano preverjati tudi izpolnitev pogoja, da za odpravo problema ni drugih razumnih zadovoljivih možnosti.

V primeru uporabe razloga preprečitev resne škode je treba dokazati, da so bile izkoriščene že vse razumne možnosti za varovanje premoženja oziroma za odvrnitev nevarnosti in da je prizadeti pri zaščiti pašnih živali ravnal kot dober gospodar. Za odvzem morajo biti torej izčrpane vse druge razumne zadovoljive možnosti, pri čemer morajo biti te alternative v skladu s cilji ohranjanja narave in ne v nasprotju z njimi.

Zaščita mora biti učinkovita in prilagojena konkretnim okoliščinam (npr. reja v alpskem ali dinarskem svetu). Pri utemeljevanju izčrpanja drugih zadovoljivih možnosti pride v poštev zaščita, za katero obstajajo strokovni dokazi, da je učinkovita za preprečevanje napada. Pavšalne trditve, da drugih možnosti varovanja ni mogoče uporabiti, ne zadoščajo za izdajo dovoljenja. V primeru, da se vloga ali strokovno mnenje sklicuje na dejstvo, da drugih zadovoljivih možnosti ni možno uporabiti, morajo biti za to podane konkretne obrazložitve, vezane na konkretne primere in lokacije.

V skladu s prvim odstavkom 92. člena Zakona o ohranjanju narave mora fizična ali pravna oseba, ki ji živali zavarovanih vrst lahko povzročijo škodo na premoženju, na primeren način kot dober gospodar in na svoje stroške narediti vse potrebno, da obvaruje svoje premoženje pred nastankom škode.

Primerne načine varovanja premoženja za preprečitev škode, ki bi jo lahko povzročile živali zavarovanih vrst in vrste ukrepov za preprečitev nadaljnje škode na premoženju določa v Pravilnik o primernih načinih varovanja premoženja in vrstah ukrepov za preprečitev nadaljnje škode na premoženju (v nadaljnjem besedilu: Pravilnik).

Preventivni ukrepi so namreč temeljni sestavni del celovitega sistema za zagotavljanje sobivanja. Obstajajo pomembne izkušnje (npr. iz projektov LIFE), ki v nekaterih primerih rejcev in na določenih območjih kažejo na pomen in učinkovitost ukrepov za zaščito živine v različnih okoliščinah: različne vrste ograj, pastirji, psi za zaščito živine, nočno zbiranje živine, vizualne ali zvočne odvrčalne naprave⁴.

Učinkovitost teh ukrepov je zelo odvisna od njihove pravilne uporabe in od razpoložljivosti zadostnih virov in nasvetov za podporo njihovem izvajanju. Višji nivo zaščite tudi ne pomeni nujno razumne in zadovoljive možnosti, saj lahko pomeni v ekonomskem smislu in z vidika izvedljivosti (ogromne površine, fizično neugoden teren, klimatski pogoji npr. močan veter) nerazumno zaščito. Noben ukrep ne more biti stoddstotno uspešen, vendar ustrezne tehnične rešitve (ki se pogosto uporabljajo v kombinaciji), lahko znatno zmanjšajo izgubo živine. Za učinkovito zmanjšanje napadov je pomembno skrbno načrtovanje preventivnih ukrepov glede na različne situacije, njihovo pravilno izvajanje (vključno z vzdrževanjem), spremljanje njihove učinkovitosti in izvajanje vseh potrebnih prilagoditev. Pomembni so tudi usposabljanja, informacije, spremljanje in tehnična pomoč pri izvajanju zaščite.

Pri tehtanju drugih zadovoljivih možnosti se ne bi smelo zahtevati ali upoštevati ukrepov, ki so se v preteklosti že izkazali za neučinkovite pri zaščiti pred volkovi. Ena od takšnih drugih zadovoljivih možnosti so tehnični ukrepi za plašenje volkov, kot je uporaba plastičnih izstrelkov. Tudi zaprtje volkov, ki povzročajo škodo, v ograde oziroma preselitev v ujetništvo ni zadovoljiva možnost, ker je to proti dobrobiti živali in je zaradi trpljenja, ki bi ga s tem volku povzročili, neetično. Po drugi strani je treba vedno pretehtati in vzeti v poštev druge razumne zadovoljive možnosti in ukrepe, ki v trenutku

⁴ Primeri dobrih praks in uspešnih izkušenj primerne zaščite, ki so zbrani v okviru projekta Life Med wolf, so objavljeni na <http://www.medwolf.eu/index.php/cdpnews.html> in v okviru poročila, oblikovanega v okviru platforme zainteresiranih strani EU o sobivanju med ljudmi in velikimi zvermi (Hovardas et al, 2017) http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/144_case%20studies%20analysis%20report.pdf

zahteve za odstrel predstavljajo primere »zadnjega stanja tehnike«, ki bi se jih lahko uporabljalo v času, ko so na določenem območju napadi volkov na pašne živali pogostejši.

Tudi ukrep, ki ga ni mogoče pravočasno izvesti, da bi se z njim preprečila škoda oziroma konflikt, se ne bi smel obravnavati kot druga zadovoljiva rešitev. Prav tako bi se morala izkoriščenost drugih zadovoljivih možnosti ob sočasnem upoštevanju tretjega testa bolj prožno razlagati na območjih, na katerih je zaradi določenih okoliščin nastanek resne škode bolj verjeten.

Pri oceni primernosti in izvedljivosti ukrepa z ekonomskega vidika, v povezavi z že opisanimi okoliščinami tehnično težje izvedljivosti bi se moralo upoštevati ne samo materialne stroške izvedbe ukrepov primerne zaščite, pač pa tudi dodatne stroške, na primer za vzdrževanje in stroške dela. Stroški bi morali biti povezani z učinkovitostjo, kar pomeni, da bi morali biti višji stroški upravičeni in ocenjeni kot izvedljivi/razumni, če je pričakovana učinkovitost ukrepa velika in obratno.

Opis varovanja v vlogi za odstrel, strokovnem mnenju oziroma v dovoljenju za odstrel mora v skladu z zgoraj navedenimi priporočili vsebovati navedbo o uporabljenih načinih zaščite oziroma v primeru, da ta ni izvedljiva, zakaj je temu tako.

4.3. Tretji test: Ugodno stanje populacije

Ob ugotavljanju razlogov za odstrel je treba vedno povezano preverjati tudi izpolnitev pogoja, da se z odstrelom oziroma kumulativnimi učinki vseh predvidenih odstrelav ne bo vplivalo na ugodno stanje vrste. Pri izdaji posamezne odločbe je torej treba vedno preverjati tudi kumulativne učinke vseh izdanih odločb.

Za utemeljitev je treba prikazati ugotovitve o stanju populacije volkov v Sloveniji. Ukrep odvzema iz narave ne sme poslabšati stanja ali preprečiti doseganja ugodnega stanja populacije. Glede na navedeno je izhodišče za oceno stalni monitoring volka v Sloveniji.

Pri vsakem nadaljnjem mnenju je treba upoštevati tudi kumulativen učinek ukrepa. Prav tako je treba upoštevati tudi Strategijo ohranjanja volka (*Canis lupus*) v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim.

V sezoni 2018/2019 rezultati spremljanja varstvenega stanja volkov v Sloveniji za potrebe upravljanja (po korekciji za čezmejne živali) populacijo volkov v Sloveniji ocenjujejo na 95 (86–110) osebkov. V letu 2019 so zaznali zasnove treh tropov na predalpskem in alpskem območju: na Cerkljanskem, na Jelovici in na Pokljuki. Kaže, da je stik med Alpsko in Dinarsko populacijo vzpostavljen in da volkovi v slovenski alpski in predalpski svet ne prihajajo več samo iz Dinaridov, ampak tudi iz italijanskih Alp. Za volka je na območju Slovenije ugodno stanje populacije ugotovljeno že od pričetka izvajanja rednega nacionalnega monitoringa (2015), od takrat pa se je populacija ves čas prostorsko in številčno širila.

4.4. Dodatni pogoji za večjo določenost in omejenost odvzema volka iz narave z odstrelom

Pri utemeljevanju odstrela volkov sicer ni treba individualizirati na osebek natančno (npr. tisti, ki povzročajo škodo - lahko se tudi, pri tem se lahko poslužijo genetske identifikacije, kar je sicer časovno in stroškovno potratno), pač pa so lahko ciljani osebki oziroma tiste skupine (npr. trop), ki pašne živali plenijo kljub uporabi zaščite. Raziskave kažejo, da običajno ne gre za problematične posameznike, ampak za problematične pašnike - na njih se škode ponavljajo tudi, ko na območje pridejo drugi volkovi.

Zato mora biti odzem prostorsko dovolj omejen, in sicer čim bolj na teritorij osebkov, ki naj bi povzročali škodo, npr. prostorska omejitev odvzema na območje napadov. Tako se poveča verjetnost, da se bo v odrejeni kvoti odvzelo tudi povzročitelje napadov. Območje se lahko definira kot območje pašnikov na določenem teritoriju, vključno z območjem nekaj km okrog pašnikov. Lahko se definira tudi kot pašnik z okolico in pašna območja izven gozdov ipd..

Za to, da bi bil odstrel lahko učinkovit (da bi zmanjšal verjetnost nadaljnjih škod), je priporočljivo, da se odstrel izvaja čim bližje pašniku s prisotno živino.

Za splošen odstrel sredi gozda, ali kjer ni živine, ni dokazov, da bi preprečeval škode, lahko jih celo poveča, celo več, v zvezi s tem obstaja precej študij, ki učinkovitosti takšnega odstrela ne podpirajo.

PRILOGA

Primer vloge, ki jo lahko poda fizična ali pravna oseba za poseg v populacijo zavarovane živalske vrste volk (*Canis lupus*) na podlagi 7. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah

Ime in priimek fizične osebe ali firmo pravne osebe z naslovom in rojstnim datumom

Jože Novak, Trg Svobode 211, 5222 Kobarid, roj. 20.3.1965

Ravnanja iz 5. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah in razlog za odvzem iz narave iz prvega odstavka 7. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah z utemeljitvijo

Predlagam odvzem iz narave z odstrelom volka z namenom preprečitve resne škode na domačih živalih.

V obdobju od leta 2014 do 2018 sta bila na obravnavanem območju velikem 250 km², ki obsega lovišči Bovec in Kobarid, zabeležena dva napada volkov na domače živali, oba v letu 2018, kar je bilo dokazano z genetsko analizo (priloženo). Škoda je nastala na štirih ovcah in enem jagnjetu. V obdobju od 5. 5. 2019 do 10. 8. 2019 je volk na obravnavanem območju v petnajstih napadih pokončal 28 glav drobnice. Skupna ocenjena vrednost pokončanih domačih živali je 8.330,14 EUR. Vse pokončane živali so se pasle na planinskih pašnikih.

Pogrešanih živali na pašnikih je v obdobju brez napadov volka 2-3%, število pokončanih in pogrešanih živali v letu 2019 pa je ocenjeno na 16% celotne črede. Do napadov na govedo, ki se tudi pase na planini, v letu 2019 ni prišlo, glede na to, da so v teh čredah tudi mlade živali, pa so ogrožene tudi te črede.

Na obravnavanem območju v letu 2019 domače živali rejci pasejo na Starijskem vrhu in na Planini Božica, samostojne pašnike imata še dve fizični osebi. Na Starijskem vrhu je v čredinke urejenih 33 ha zemljišč, na katerih v letu 2019 pase 8 gospodarjev 243 ovc mesne pasme. Na Planini Božica se pase 45 krav molznic in 96 mlečnih koz, predvsem avtohtone drežniške pasme. Na ožjem območju Kobariškega Stola se pase še 73 glave goveje živine, pretežno avtohtone cikaste pasme in 66 glav čistokrvne pasme angus za meso. Od 26 lastnikov živali, ki se pasejo na ožjem območju Kobariškega Stola, je za 7 lastnikov živali kmetijstvo edini vir dohodka. Zaradi geografske danosti območja je za kmetijstvo najbolj primerna živinoreja, in sicer kot paša živali na pašnikih.

Vlogi prilagam strokovno mnenje Univerze v Ljubljani, Biotehniške fakultete, Oddelka za zootehniko, Groblje 3, 1000 Ljubljana, v katerem so navedeni pomen in posebnosti kritično ogrožene drežniške koze, kot edine slovenske avtohtone pasme koze. Pasma je kritično ogrožena zaradi majhne številčnosti, šteje le 690 živali in vse reje so na geografsko ozkem alpskem območju. V nadaljevanju dopisa Oddelka za zootehniko je navedeno, da je vsaka ubita plemenska žival pomembna, ker predstavlja vir edinstvene genetske raznolikosti. Na obravnavanem območju rejci pasejo 20% prej omenjene črede. Škoda na teh pasmah se, kot izhaja iz priloženih dokazov, večkrat ponovila.

Vlogi prilagam tudi zapisnike o nastanku škode in izvedenska mnenja o vrednosti določenih domačih živali, ki jih je pokončal volk.

Vlogi prilagam dokazilo, da je območje, kjer je nastala škoda izrednega pomena za vzrejo drobnice v Sloveniji in za oskrbo s hrano (meso, sir in drugi izdelki).

Utemeljitev predhodno izvedenih preventivnih zaščitnih ali drugih ukrepov za preprečitev resne škode

Na sedmih obravnavanih planinskih pašnikih je urejena paša s pastirjem in pastirskim psom, za živali imajo tudi hlev, kamor se le-te lahko umaknejo. Na teh planinah pasejo mlečno pasmo koz. Za koze na planinah je bila postavljena tudi nočna ograda z elektromrežo višine 160 cm; koze se bodo postopoma navajale na takšen način nočne paše.

Ostale planine so ograjene s 6 žično elektroograjjo. Živali na pašnikih vsakodnevno kontrolirajo, prav tako delovanje elektroograje. Na petih pašnikih, kjer je to mogoče, drobnico vsak večer zapirajo v varno nočno ogrado z elektromrežo višine 160 cm. Govedo se pase tudi ponoči v ogradah z večžično elektroograjjo.

Vrsto ter največje predvideno število živali za odvzem iz narave z odstrelom

Vlogo dajem za odvzem iz narave z odstrelom 2 osebkov vrste volk (*Canis lupus*). Na območju v okolici pašnikov je bilo v zadnjih mesecih opaziti do 5 volkov.

Predvideno časovno obdobje za odvzem iz narave z odstrelom

Odvzem iz narave z odstrelom se bo izvajal od 1. 9. 2019 do 1. 10. 2019, v času ko so živali še na paši.

Predvideno geografsko območje za odvzem iz narave z odstrelom

Odvzem iz narave z odstrelom bo naj se izveden na območju pašnikov, kjer se pasejo domače živali v loviščih Kobarid in Bovec, kjer se nahajajo pašniki z domačimi živalmi.

Predvidena sredstva za odvzem iz narave z odstrelom

Odvzem iz narave z odstrelom bo potekal na način, ki je v skladu s predpisi, ki urejajo lov.

Kobarid, 10. 8. 2019

Podpis:

Jože Novak